

Müzelere Yönelik Yaratıcı Drama Projelerinin İncelenmesi

Gizem Sivrikaya¹

Gökhan Karaosmanoğlu²

Makale Bilgisi

DOI: 10.21612/yader.2021.013

Makale Geçmişi

Geliş tarihi 30.04.2021

Düzelme 07.06.2021

Kabul 06.07.2021

Anahtar Sözcükler

Müzedeki drama

Müze eğitimi

Çağdaş müze

Yaratıcı drama

Müze bilinci

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Öz

Çalışmada, Türkiye’de yaratıcı drama eğitmeni yetiştirmenin yanı sıra müze konusunda çeşitli çalışmalar yapan, müze birimine sahip olan ve kongreler düzenleyen Özel Doğanç Yaratıcı Drama Eğitmenliği/Liderliği Kursunda tamamlanan projeler incelenmiştir. 681 proje içinde müze ile ilgili toplam 16 bitirme projesinin olduğu saptanmıştır. Projeler, doküman analizi yoluyla incelenmiş, bu süreçte Yaratıcı Drama ile Tasarlanan Müze Uygulamaları İçin Değerlendirme Formu kullanılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar; araştırma sorularıyla paralel bir şekilde belirlenen başlıklar (katılımcılar, örneklenen müzeler, çalışma alanı, atölye başlıkları, projelerin süresi, kullanılan mekânlar) halinde değerlendirilip sunulmuştur. Değerlendirilen her bir konu başlığı tablo, grafik gibi görseller kullanılarak somutlaştırılmaya çalışılmış ve elde edilen bulgular yorumlarla desteklenmiştir. Araştırma sonucunda, katılımcı grupların sıklıkla örgün eğitimle bağlantılı bir şekilde belirlendiği; kazanımların çoğunlukla eğitim programından bağımsız bir şekilde oluşturulduğu ve incelenen çalışmaların ağırlıklı olarak tarihe ilişkilendirilen müzelerde gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Söz konusu projelerdeki çalışma alanlarının çoğunlukla müze eğitimi, bölgenin tarihi ve kültürel önemi, tarih öğretimi, geleneksel el sanatları gibi müzeyi ve müzedeki eserleri ya da belirli bir konuyu müzede öğrenmeye dayalı çalışmalar olduğu görülmektedir. Ayrıca müze bilinci ve müze okuryazarlığına da katkı sağlayan çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Ek olarak, müze binalarının (koleksiyonlarının bulunduğu alanlar) ve dersliklerin en sık kullanılan mekânlar olduğu, bununla birlikte müze bahçesi, müze eğitim atölyesi gibi müzelerin bir bileşeni olan diğer alanların da çalışmalarda kullanıldığı görülmüştür. Araştırma sonuçları göz önünde bulundurularak ileride yapılacak çalışmalar için öneriler geliştirilmiştir: 1. Çalışma grubuna örgün eğitim ağı ile ulaşabilecek drama eğitmenleri, katılımcı grubun eğitim ve meslekle ilgili arka planlarını çeşitlendirerek farklı gruplara ulaşabilmek için velilerle çalışmalar yapabilir; 2. Projeler yalnızca örgün eğitim ile bağlantılı olarak değil aynı zamanda toplumun farklı kesimlerine yönelik gerçekleştirilebilir. Bunun için ortak amaçlarda buluşulabilecek farklı sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapılabilir; 3. Drama eğitmenleri farklı müze türlerinde çalışma konusunda teşvik edilebilir; özellikle dramanın bir sanat eğitimi alanı olduğu düşünüldüğünde çağdaş sanat müzelerinin kullanımı desteklenebilir; 4. Projeler hem dramanın bir disiplin olarak amaçlarını yerine getirmesi hem de müzelerin toplumsal misyonunu gerçekleştirebilmesi amacıyla sosyal konular üzerine gerçekleştirilebilir.

1 Bilim Uzmanı, Ankara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara, Türkiye, e-posta: gsivrikaya@gmail.com. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5923-785X>

2 Doktor, Ankara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara, Türkiye, e-posta: gkaraosmanoglu@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6612-4669>

Examining Creative Drama Projects Developed for Museums

Article Info

DOI: 10.21612/yader.2021.013

Article History

Received 30.04.2021

Revised 07.06.2021

Accepted 06.07.2021

Article History

Drama in museum

Museum education

Contemporary museum

Creative drama

Museum awareness

Article Type

Research paper

Abstract

In the study, the projects completed within Doğaç Creative Drama Leadership programme, which not only trains creative drama leaderships, but also organizes congresses, carries out various works on museums and has a museum unit, were examined. Thus, the sample of the study was determined purposefully. It was determined that there are 16 projects related to the museums among 681 projects. The projects were examined through document analysis, and the Evaluation Form for Museum Practices Designed Through Creative Drama was used in this process. The results were evaluated and presented under categories (participants, sampled museums, study area, workshop titles, duration of the projects, spaces used) determined in parallel with the research questions. Each category was embodied by using visuals such as tables and graphics. Also, the findings were supported by comments. As a result of the research, it is revealed that the participant groups were often determined in connection with formal education networks. Also, it is seen that the objectives of the projects were mostly stated independently of the curriculum. Additionally, the projects examined are mainly implemented in museums associated with history. It is also shown that the fields in the projects are museum education, the historical and cultural importance of the region, history teaching, traditional handicrafts, and the objects in the museum or teaching some subjects in the museum. Moreover, it is seen that there are studies that contribute to museum awareness and museum literacy. In addition to these, it is observed that museum buildings (areas where their collections are located) and classrooms are the most frequently used spaces in the implementation process of the projects, while other areas that are components of museums such as museum garden and museum education workshop are also used. Based on the results of the research, suggestions for future creative drama projects related to museums are as follow: 1. In order to create groups including different educational backgrounds or professional experiences, parents can be participants of the projects if it is more appropriate to evaluate school networks for creative drama leaders; 2. In order to reach various participant groups, different nongovernmental organizations can be collaborated to achieve common goals. In this way, the goals of contemporary museology which is about serving and reaching out to every group in society can be met; 3. The leaders can be encouraged to utilize different kinds of museums, especially contemporary art museums because drama is an arts education area; 4. The study areas of the future projects implemented in museums may include social issues. In this way, the main objectives of the creative drama and the mission of the museums can be achieved.

Giriş

Farklı başlıklarla ele almak mümkün olmakla birlikte, çağdaş müzecilik ile yaratıcı drama alanının *iletişim, misyon ve eğitim sistemi ile ilişki* olmak üzere üç başlıkta ortaklaştığı söylenebilir. Öncelikli olarak müzelerin, hem geleneksel anlayışta hem de günümüzde birer iletişim ortamı olduğunu söylemek mümkündür. Leinhardt, Crowley ve Knutson'a (2002) göre aile, arkadaş veya okul gruplarının bir araya geldiği mekânlar olan müzelerde teşhir edilen koleksiyonlar, sergiler ya da nesnelere, insanlar arasında diyalog başlatıcı birer unsur olarak rol alırlar. Vygotsky'nin sosyokültürel yaklaşımından beslenen bu bakış açısına göre nesnelere, kişiler arası iletişim ve etkileşim aracı olduğu söylenebilir. Belirtilen yaklaşım, müzelerin bulunduğu her dönem için geçerliliğini korurken iletişim boyutu çağdaş müzede bir paradigma değişimi ile birlikte vurgulanır. Hatton (2012), müzelerin işlevlerine ait kavramları müzelerin bulunduğu tapınaklardan başlatıp günümüzün postmodern müzesine gelecek şekilde dört aşamada irdeler. Müzelerin sosyalleşme işlevlerinin geçmiş dönemlerde farklı kavramların içine gömülü olmakla birlikte, günümüzün postmodern müzesinde somut olarak ifade edildiğini; müzelerin kültürel merkezler, sosyal enstrümanlar olduğunu belirtir. Yaratıcı drama alanına bakıldığında ise iletişimin, yaratıcı drama alanındaki temel kavramlardan biri olduğu görülür. Adıgüzel (2019a, s. 46-47), yaratıcı drama süreçlerindeki paylaşımların katılımcılar arasındaki iletişim ve etkileşim sürecine dayandığını belirtir. Buradaki etkileşimin diğer etkileşimli öğrenme ortamlarından farkının, yaratıcı dramanın canlandırmalara dayanan doğası olduğu ifade edilir. Dolayısıyla hem çağdaş müzelerin hem de yaratıcı drama alanının iletişim temelinde keşiştiği söylenebilir.

Çağdaş müzeler ile yaratıcı dramanın bulunduğu bir diğer noktanın her iki disiplinin sahip olduğu misyonlar olduğu gözlemlenmektedir. Bu noktada, Uluslararası Müzeler Birliği'nin 2019 yılında Kyoto'da düzenlenen kongrede oylanmak üzere önerilen müze tanımındaki bazı ana noktalara değinmek yararlı olabilir. Önerilen tanımda, müzelerin *demokratikleştirici, kapsayıcı ve çok sesli alanlar* olduğu ifade edilmekle birlikte amaçlarının bazıları *insan onuruna, sosyal adalete, küresel eşitlik ve refaha katkı sunmak* olarak belirtilmiştir (ICOM, 2019). Önerilen müze tanımı ile müzelerin, sosyal eşitsizliği ve kültürel farklılığı kabul ederek katılımcı, işbirlikli ve şeffaf bir anlayışla sorumluluk almaya gönüllülüğünü ortaya koyduğu görülmektedir (Karadeniz ve Sivrikaya, 2020, s. 20-21). Yaratıcı drama alanının temel hedeflerinden biri de müzelere benzer biçimde, katılımcıların demokratik tutum ve davranışlarını, toplumsal farkındalıklarını geliştirmektir (Adıgüzel, 2019a). Bu amaca koşut bir biçimde, yaratıcı drama alanında sosyal adalet üzerine çalışmaların (Keleşoğlu ve Metinnam, 2018; Metinnam ve Adıgüzel, 2019) yapıldığı; yaratıcı dramanın disiplin boyutunda, toplumsal konuların ele alınmasının önerildiği görülmektedir. Belirtilen noktalardan yola çıkarak hem günümüz müzesinin hem de yaratıcı drama alanının, yarattıkları temas alanları ile birlikte toplumsal çatışmaların çözümünde dönüştürücü bir rol üstlendikleri söylenebilir.

Üçüncü olarak, müzeler ve yaratıcı dramanın eğitim sistemi ile ilişkisi açısından ortaklaştığı söylenebilir. Hooper-Greenhill (1999, s. 127), müzelerdeki nesnelere öğrenme sürecinde katalizör görevi gördüğünü ve müzede öğrenmenin, yazılı dünyadan farklı bir ilgi ve dikkat ile zihni çalıştırdığını ifade eder. Ayrıca beyin araştırmaları üzerinde yoğunlaşan Willingham, kendisi ile yapılan bir görüşmede, müzelerin, okulların veremeyeceği veya evde karşılanamayacak olan deneyimlere aracılık ettiğini söyler; müzelerin öğrenme motivasyonu sağladığının altını çizer (Shulman, 2014). Böylece müzeler, okul sisteminin kazanımlarına hizmet edecek şekilde

değerlendirilen alanlar olarak kullanılır. Bu noktada Türkiye'deki gelişmelere bakmak yararlı olabilir. Öğretmenlerin, okul ile müzeleri eğitim ortamı olarak birleştirebilmeleri için 2019 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında protokol imzalanmıştır. Protokolle birlikte, ilk ve orta öğretim eğitim programlarındaki kazanımların öğrencilere müze ortamında aktarılmasının hedeflendiği ifade edilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019a). Bu amaç kapsamında akademisyenlerle iş birliği yapılmış, 15 bin öğretmenin eğitici eğitimine katılmasının hedeflendiği belirtilmiştir (Kızılkaya, 2020, s. 5). İş birliği kapsamında kuramsal ve uygulamalı çalışmalarla birlikte 630 öğretmene ulaşılmıştır (Okvuran ve Karadeniz, 2021, s. 1). Ayrıca 2018 yılı itibariyle eğitim fakültelerinin eğitim programlarına Müze Eğitimi ile Okul Dışı Öğrenme Ortamları derslerinin eklendiği görülmektedir (Yükseköğretim Kurulu, 2018). Diğer bir deyişle, öğretmen adaylarının, öğretim alanları ile müzeleri bütünlüklü bir şekilde bir araya getirebilmeleri yönüyle desteklendikleri söylenebilir. Böylece müzelerin gelecek kuşaklar tarafından yaşam boyu öğrenme alanı olarak kullanılması yönünde sürdürülebilir adımlar atıldığı ifade edilebilir.

Yaratıcı dramanın eğitimde kullanılması ise ders içeriklerinin canlandırmalar yoluyla işlenmesi, deneyimlerin kurgusal ortamda yaşayarak öğrenilmesi ile ifade edilir (Akar-Vural ve Somers, 2016, s. 3). Winston ve Tandy (2019, s. 76), yaratıcı dramanın, insanî önemi olan konuların incelenmesine öncelik verdiğini belirtir. Söz gelimi, eğitim programındaki “elektrik” veya “maddeler” gibi konular, insanlar arasında yarattıkları çatışma noktaları ile birlikte işlendiğinde derinleşen ve zenginleşen öğrenme deneyimlerine yardımcı olur. Adıgüzel (2014, s. 9-13), Türkiye’de yaratıcı dramanın, eğitimde bir yöntem olarak yoğun bir şekilde kullanıldığını ifade etmiştir. Yine Milli Eğitim Bakanlığı’nın yaptığı protokolle birlikte yaratıcı dramanın eğitimde kullanımına ilişkin eğitici eğitimlerinin verilmesinin hedeflendiği belirtilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019b). Hedef kapsamında, öğretmenler için destekleyici bir kitap hazırlanmıştır. Kitapta, eğitimde dramaya ilişkin temel kavramlara, temel drama uygulamalarına ve uygulama örneklerine yer verildiği görülmektedir (Adıgüzel vd., 2019). Son olarak, yaratıcı drama ve müzelerin eğitim amacıyla birlikte kullanıldığı çalışmaların (Okvuran, 2012; Akyol ve Köksal Akyol, 2017; Karaosmanoğlu, 2017; Adıgüzel, 2019b) alanyazında yer aldığı da ifade edilmelidir.

Müzedeki drama olarak adlandırılan (Okvuran, 2012; Karaosmanoğlu, 2017) ve yaratıcı drama ile müzenin bir araya geldiği, müze ortamlarında drama yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı çalışmalara sıklıkla rastlandığı görülmektedir. Yaşantı temelli çeşitli nesnelere bulunduğu müzelerde, yaşantıya dayalı bir öğrenme biçimi olan yaratıcı drama ile katılımcılar ya da müze ziyaretçilerinin kalıcı deneyimler edindikleri ifade edilebilir.

Alanyazın incelendiğinde, müze ve okul dışı ortamlarda yapılan araştırmalara ilişkin değerlendirmelerin yapıldığı iki araştırmanın (İlhan, 2017; Saraç, 2017); yaratıcı drama ile ilgili araştırmaların genel görüntüsüne ile ilgili üç araştırmanın (Ulubey ve Toraman, 2015; Akdemir ve Karakuş, 2016; Calp ve Seçgin, 2019) bulunduğu görülmektedir. Diğer yandan, müze ve yaratıcı dramanın bir araya getirildiği uygulamaların genel görüntüsüne ilişkin herhangi bir çalışmanın yapılmadığı saptanmıştır. Bu çalışmada, belirtilen problem durumundan yola çıkılarak Özel Doğaç Yaratıcı Drama Liderliği/Eğitmenliği bünyesinde tamamlanan, müze ile yaratıcı dramanın birlikte ele alındığı uygulamaya dayalı çalışmaların incelenmesi hedeflenmektedir. Araştırma ile yanıt aranan sorular şunlardır:

- Projelere katılan gruplar kimlerdir?
- Projelerde örneklenen müzeler hangileridir?
- Projelerin çalışma alanları nelerdir?
- Projelerde belirlenen atölye başlıkları nelerdir?
- Projeler için ayrılan süre ne kadardır? Belirlenen sürenin ne kadarı müze öncesinde, müzede ve müze sonrasında kullanılmıştır?
- Projeler sırasında hangi mekânlar kullanılmıştır?

Projelerin belirtilen araştırma soruları doğrultusunda incelenmesi ile birlikte, müzeleri odağa alan yaratıcı drama uygulamalarına ilişkin genel bir çerçeve ortaya konacaktır. Böylece uygulamadaki zenginlik, boşluk ve ihtiyaçların belirlenmesinin, ilerideki uygulamaların şekillendirilmesine kaynak sağlayabileceği düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırmada Özel Doğaç Yaratıcı Drama Eğitimliği/Liderliği kursu bünyesinde tamamlanan, müzelere yönelik geliştirilen yaratıcı drama projeleri doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Yazılı veya görsel veri kaynaklarının incelenmesi olarak ifade edilen doküman analizinde, dokümanların veri kaynaklarından biri olması veya dokümanların tek veri seti olarak kullanılmasının önemli bir soru olduğu ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189-197). Bu noktada, araştırmadaki veri kaynağının, problem durumu ve çalışma amacı doğrultusunda, yalnızca dokümanlar olduğu belirtilmelidir.

Araştırmanın verileri araştırma grubu tarafından geliştirilen *Yaratıcı Drama ile Tasarlanan Müze Uygulamaları İçin Değerlendirme Formu* aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın aşamaları aşağıdaki biçimde ifade edilebilir:

- Alanyazın taraması
- Yaratıcı Drama ile Tasarlanan Müze Uygulamaları İçin Değerlendirme Formu'nun geliştirilmesi
- Uzman görüşünün alınması
- Uzman görüşlerine göre forma son halinin verilmesi
- Örneklemin belirlenmesi
- Özel Doğaç Yaratıcı Drama Eğitimliği/Liderliği kurumundan arşiv izni alınması
- Veri analizinin yapılması
- Raporun yazılması

Araştırmanın Örnekleme

Araştırmada müzelere yönelik geliştirilen yaratıcı drama projeleri hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmak için amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çağdaş Drama Derneği ve Özel Doğaç Yaratıcı Drama Eğitimliği/Liderliği Kursu, müze birimi ve her yıl düzenlediği kongreleriyle

ülkemizde müzede drama çalışmalarına katkı sağlayan kurumların başında gelmektedir. Müzeler ve müzelerde dramanın, etkin kullanımına yönelik çalışmalar yapan kurumun düzenlediği kongrelerden birinin başlığı Yaşayan Müze'dir. Kurum, bu kongrede gerçekleştirilen çalışmaları aynı başlığa sahip kitapta yayımlamıştır. Belirtilen gerekçelerden yola çıkarak Özel Doğaç Drama Eğitimliği/Liderliği Kursu projeleri bu çalışmanın örneklem grubu olarak belirlenmiştir. Örneklem grubu belirlendikten sonra kurum arşivine erişim için kurumdan gerekli izin alınmıştır. 681 proje başlığı, "müze", "müzecilik", "kültür", kültürel miras", "galeri" anahtar sözcükleriyle tanımlanmış ve müzeye yönelik 16 projenin geliştirildiği araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Yıldırım ve Şimşek (2016, s. 198), tek veri kaynağı olarak dokümanların kullanıldığı çalışmalarda, araştırmacıların öncelikle alanyazından yararlanarak veya kendi belirlediği kategorilerle işe başlaması gerektiğini belirtir. Kategorilerin araştırmanın amacına ve araştırma sorularına göre organize edilmesi bu noktada önem taşır. Bu sebeple, araştırma verilerinin toplanması amacıyla bir çerçeve belirlenmiş ve araştırmacılar tarafından *Yaratıcı Drama ile Tasarlanan Müze Uygulamaları İçin Değerlendirme Formu* geliştirilmiştir. Değerlendirme formunda, müzelerde gerçekleştirilen yaratıcı drama projelerinin kapsamlı bir biçimde betimlenmesi amacıyla *Çalışma grubu (Katılımcılar), Örneklenen müzeler, Çalışma alanı, Atölye başlıkları, Projenin süresi, Proje süresince kullanılan mekânlar* gibi başlıklar belirlenmiştir. Formun geliştirilmesinin ardından formdaki maddelere ve araştırmanın amacına yönelik olarak müze ve yaratıcı drama alanında çalışmalar yapan uzmanlardan görüş alınmış ve değerlendirme formuna son hali verilmiştir. Geliştirilen form yardımıyla Özel Doğaç Yaratıcı Drama Eğitimliği/Liderliği kursu katılımcılarının tamamladığı 16 bitirme projesi formdaki maddeler göz önünde bulundurularak analiz edilmiş; veriler tek tabloda bir araya gelecek şekilde raporlaştırılmıştır. Genel görüntünün çizilmesine yardımcı olan bu tablodaki veriler çözümlenmiş; sonuçlar gruplandırılarak araştırma sorularına paralel olacak şekilde başlıklar halinde sunulmuştur.

Etik

Araştırmanın veri kaynakları olan Özel Doğaç Yaratıcı Drama Liderliği/Eğitmenliği Kursu projeleri doküman temelli kaynaklardır. Bu sebeple araştırma, insan üzerinde yapılan araştırmalar etik kurul onayını gerektirmemektedir. Veri kaynaklarına ulaşabilmek için proje arşiv erişim izni, 21-0051 sayılı belge ile ilgili kurumdan alınmıştır. Bulguların sunumu sırasında proje yazarının, danışmanının veya başlıklandırmanın ismi belirtilmemiştir. Her bir proje belge numarasına göre sıralanmış; projeler sırasıyla PR1, PR2...PR16 şeklinde kodlanmıştır.

Bulgular

Müze alanında gerçekleştirilen yaratıcı drama projeleri, bilimsel niteliğinin yanı sıra uygulanan atölye çalışmalarını da içermektedir. İki bölümde incelenebilecek çalışmalarda öncelikle çalışmanın adı, neden ve nasıl yapıldığı, alanyazındaki örnekleri içeren gerekçesi, amacı, katılımcı grubu ve gerçekleştirilen mekânları içeren bir giriş bölümü bulunmaktadır. Giriş bölümünün ardından, uygulanan atölyelerin ve atölyelerden elde edilen verilerin değerlendirildiği bir bölüm bulunmakta, bu bölümü yaratıcı drama yöntem ve teknikleriyle tasarlanan uygulama atölyeleri izlemektedir. Projeler, *Yaratıcı Drama ile Tasarlanan Müze Uygulamaları İçin Değerlendirme Formu* yardımıyla

belirlenen kategorilere göre analiz edilmiş, ulaşılan bulgular belirlenen başlıklar altında, tablolar ve şekiller ile sunularak yorumlanmıştır.

Katılımcılar, Örneklenen Müzeler ve Çalışma Alanlarına İlişkin Bulgular

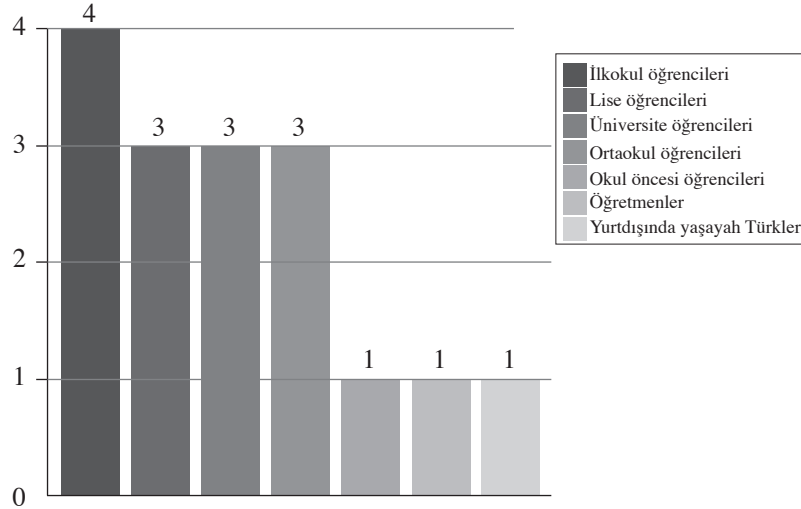
Bu kısımda, projelerdeki katılımcı grupların nasıl tanımlandığı; projelerde hangi müzelerin örneklendiği; çalışmalarının hangi disiplinler/çalışma alanları odağında yapıldığı ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. *Projelerin çalışma alanları, örneklenen müzeler ve katılımcılar*

Kod	Çalışma Alanları	Örneklenen Müzeler	Katılımcılar
PR1	Tarih öğretimi	Anadolu Medeniyetleri Müzesi	9. sınıf öğrencileri
PR2	Müze eğitimi, müze bilinci	Çengelhan Rahmi Koç Müzesi	Öğretmenler (sınıf ve sosyal bilgiler)
PR3	Hayat Bilgisi (Fen eğitimi)	Türk Hava Kuvvetleri Müzesi	3. sınıf öğrencileri
PR4	Müze eğitimi, müze bilinci	Çocuk müzesi	Öğretmen adayları
PR5	Tarih öğretimi	Anadolu Medeniyetleri Müzesi	10. sınıf öğrencileri
PR6	Müze eğitimi, müze okuryazarlığı	Çengelhan Rahmi Koç Müzesi	5. sınıf öğrencileri
PR7	Tarih öğretimi, bölgesinin tarihteki yeri ve önemi	Efes Müzesi	Farklı yaşlardaki lise öğrencileri
PR8	Müze eğitimi, müze bilinci	İzmir Konak Arkeoloji Müzesi	5. sınıf öğrencileri
PR9	Geleneksel el sanatları öğretimi	Ankara Etnografya Müzesi Vakıf Eserleri Müzesi	4. sınıf öğrencileri
PR10	Yaşanılan kentteki tarihi mekânların tanıtımı	Trabzon'daki tarihi ve kültürel yapılar (Ayasofya Müzesi, Trabzon Müzesi, Atatürk Köşkü, Sümela Manastırı)	Mimarlık 3. sınıf öğrencileri
PR11	Müze bilinci, Tarih boyunca İstanbul	İstanbul Arkeoloji Müzeleri	3. sınıf öğrencileri
PR12	Müze eğitimi, müze bilinci	İstanbul Arkeoloji Müzeleri	5. sınıf öğrencileri
PR13	Çevresel sürdürülebilirlik	Gümüşlük Çocuk Müzesi, Mausoleum Antik Alanı, Myndos Antik Kenti, Pedasa Antik Kenti	3. ve 4. sınıf öğrencileri
PR14	Mesleklerin tanıtımı	Bursa Kent Müzesi	6 yaş grubu çocuklar
PR15	Kentteki tarihi ve kültürel yapılar, kent bilinci	Giza Piramitleri, Opera House, Mısır Müzesi	Yurtdışında yaşayan Türkler
PR16	Arkeoloji eğitimi	Bursa Arkeoloji Müzesi, Aktopraklık Açık Hava Müzesi	Arkeoloji 1. sınıf öğrencileri

Proje Katılımcılarına İlişkin Bulgular

Müze ziyaretlerinde farklı yaş gruplarından kişilerin müzeleri ziyaret ettikleri görülebilir. Genellikle yetişkinlerin görüldüğü müze binaları, öğretmenleri eşliğinde müzeleri ziyaret eden öğrenci gruplarını, bir rehberle eş zamanlı hareket eden turist kafilesini de sıklıkla ağırlamaktadır. Müzeleri ziyaret eden kişilerin herhangi bir özelliğe sahip olmaları gerekmemektedir. Bu açıdan bakıldığında, müzeler ziyaretçi kitlesi açısından tarafsız, eşitlikçi bir perspektife sahiptir. Söz konusu eşit dağılımın yaratıcı drama ile gerçekleştirilen müze çalışmalarında da görülmesi beklenmektedir. Ancak Şekil 1 gözden geçirildiğinde durumun pek de öyle olmadığı görülmektedir.

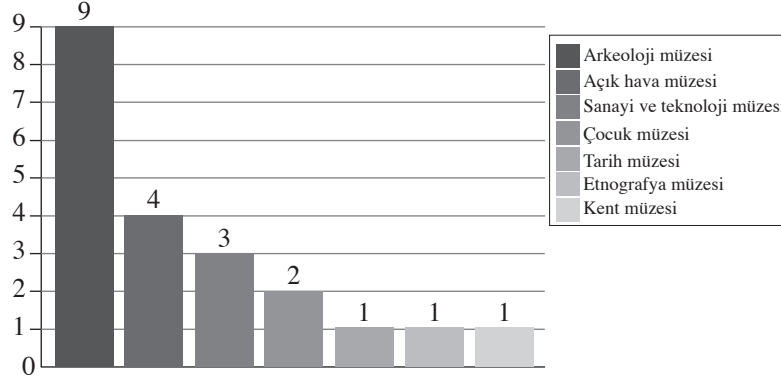

Şekil 1. Müze konusunda gerçekleştirilen yaratıcı drama projeleri katılımcıları

Yaratıcı drama yöntem ve teknikleri kullanılarak müzelerde gerçekleştirilen çalışmalarda, katılımcı grupların farklı yaş gruplarından olduğu görülmektedir. Şekil 1, söz konusu yaş gruplarının genellikle örgün eğitime devam eden öğrencilerin bu çalışmalarda yer aldıklarını göstermektedir. Buna göre katılımcı grupların yedisinde ilköğretim öğrencileri; beşinde yetişkinler (üniversite öğrencileri, öğretmenler ve yurtdışında yaşayan Türkler), üçünde lise öğrencileri, birinde okul öncesi eğitim öğrencileri bulunmaktadır. Çocuk gruplarının katıldığı projeler incelendiğinde, PR7 ve PR13 dışındaki projelerin, katılımcı grubunun eğitim-öğretim hayatında bulunduğu yerle birlikte tanımlandığı görülmektedir. Bir diğer deyişle, gruplar oluşturulurken çocuk ve gençlerin kaçınıcı sınıf öğrencisi olduğunun temel alındığı görülmektedir. PR7'ye bakıldığında katılımcı grubun, konu edinilen bölgede yaşayan gençleri hedeflediği görülmektedir. Başka bir açıdan bakıldığında katılımcı grubun, aynı bölgede yaşayan benzer yaş grubundaki kişilerden oluştuğu söylenebilir. Yetişkin gruplarına bakıldığında, grup üyelerinin çoğunlukla öğrenim gördükleri veya mesleklerini icra ettikleri alanlarla tanımlandığı görülmektedir. Farklı olarak, yetişkin gruplarının eğitim durumu veya mesleğinden bağımsız bir şekilde bir araya geldiği, yurt dışında gerçekleştirilen projede katılımcıların (PR15) yurtdışında yaşayan Türklerden oluştuğu görülmektedir. Son iki yıldır ilgili ülkede yaşayan Türkiye kökenli kişilerden oluşan katılımcılar yaşadıkları kenti tanıma, tarihî ve kültürel yapıları hakkında bilgi sahibi olma amacıyla bir araya gelmişlerdir.

Projelerde Örneklenen Müzelere İlişkin Bulgular

Günlük yaşamda ziyaret edilen müzeler hem kültür nesnelerinin, sanat eserlerinin bulunduğu binalar hem de birer öğrenme, etkileşim ve sosyalleşme mekânı olarak görülebilir. Müzeler yalnızca koleksiyonların bulunduğu binalar değil, aynı zamanda bahçeleriyle, dinlenme alanlarıyla; ören yerleriyle ya da açık hava alanlarıyla ziyaretçilerine çeşitli deneyim olanakları sunarlar. Bu bakımdan yaratıcı drama çalışmalarının gerçekleştirildiği müze alanlarını, yalnızca vitrinlerde sergilenen nesnelerin bulunduğu mekânlar olarak görmek müzelerin mekânsal açıdan sahip olduğu zenginliği gözden kaçırmak anlamına gelecektir.

Şekil 2. Müze konusunda gerçekleştirilen yaratıcı drama projelerinde kullanılan müzeler

Proje çalışmalarında farklı müzelerin mekân olarak kullanıldığı, drama eğitmenlerinin çalışılacak müzeyi projenin amacına, çalışma alanına ya da ele alınan konuya uygun olarak belirlediği görülmektedir. Şekil 2 incelendiğinde, arkeoloji müzelerinin proje çalışmalarında en sık kullanılan müze türü olarak öne çıktığı görülmektedir. Bunun başlıca nedenleri arasında Türkiye’de hemen her şehirde bir arkeoloji müzesinin bulunması, bu müzelerin oldukça tanınır olması ya da söz konusu müzelerin ele alınan konuların (Tarih, sosyal bilgiler, hayat bilgisi, arkeoloji eğitimi vd.) işlenmesine oldukça elverişli olması yer alabilir.

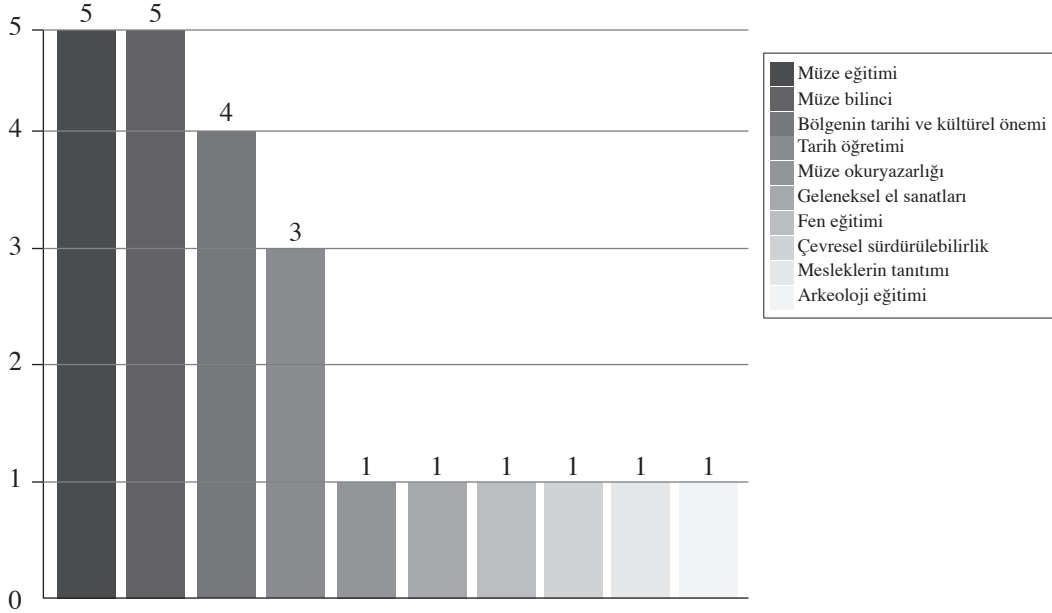
Arkeoloji müzeleri dışında açık hava müzelerinin, sanayi ve teknoloji müzelerinin de drama eğitmenleri tarafından drama çalışması yapmak amacıyla tercih edildiği görülmektedir. Drama eğitmenleri, çeşitli koleksiyonlara sahip olmaları, günlük yaşama ilişkin pek çok nesneyi barındırmaları ve katılımcılara zengin bir doğaçlama alanı sunmaları sebebiyle sanayi ve teknoloji müzelerini seçebilmektedirler. Benzer biçimde çocuk müzesi, tarih müzesi, etnografya müzesi ve kent müzesi de yaratıcı drama projelerinin amaçlarına uygun biçimde drama eğitmenleri tarafından belirlenmiştir.

Grafikte belirlenen müze türleri dışında kentin bir simgesi haline gelen, tarihî ve kültürel değerlere sahip olan yapılar da yaratıcı drama ile gerçekleştirilen müze çalışmalarında kullanılmıştır. Mimarlık öğrencileriyle gerçekleştirilen proje çalışmasında Trabzon Ayasofya Müzesi, Trabzon Müzesi (Kostaki Konağı), Trabzon Atatürk Köşkü ve Sümela Manastırı projenin amaçlarına uygun bir biçimde kullanılmış, benzer biçimde Kahire’de yaşayan Türkler ile gerçekleştirilen projede, şehrin simgesi olan Giza Piramitleri, Opera House gibi tarihi yapılarda drama çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Projelerde Belirlenen Çalışma Alanlarına İlişkin Bulgular

Çalışma alanı, müzelerle yaratıcı dramayı birleştiren bir köprü niteliğinde görülebilir. Aynı zamanda projenin amacı hakkında ipuçları da sunan çalışma alanları, müzenin türüne, katılımcı grubun gelişim özelliklerine, drama eğitmeninin alan bilgisine ya da branşına göre değişiklik göstermektedir. Söz gelimi sınıf öğretmeni olan bir drama eğitmeni hayat bilgisi, fen bilimleri ya da sosyal bilgiler öğretim programından bir konu belirleyerek müze çalışması yapabilmektedir. Örneklem grubundan PR1'in projesini ortaöğretim tarih dersine yönelik olarak tasarlandığı ve 9. sınıf öğrencileriyle tarih öğretimine dayalı olarak gerçekleştirdiği görülmektedir. PR3 isimli projede ise hayat bilgisi dersi kapsamında belirlenen bir konunun müze çalışması ile birlikte işlendiği görülmektedir.

Yaratıcı drama ile gerçekleştirilen müze çalışmalarında tek amaç, ele alınan konuyu öğretmek ve katılımcıların ilgili konu hakkında kapsamlı bilgi sahibi olması değildir. Müzelere karşı duyarlı bireyler haline gelen katılımcılar, bu süreçte aynı zamanda müze bilinci kazanırlar ve müzeler konusunda farkındalık sahibi olurlar. Drama eğitmenlerinin proje çalışmalarında belirledikleri çalışma alanları Şekil 3'te görülebilir.

Şekil 3. Projelerde belirlenen çalışma alanlarının dağılımı

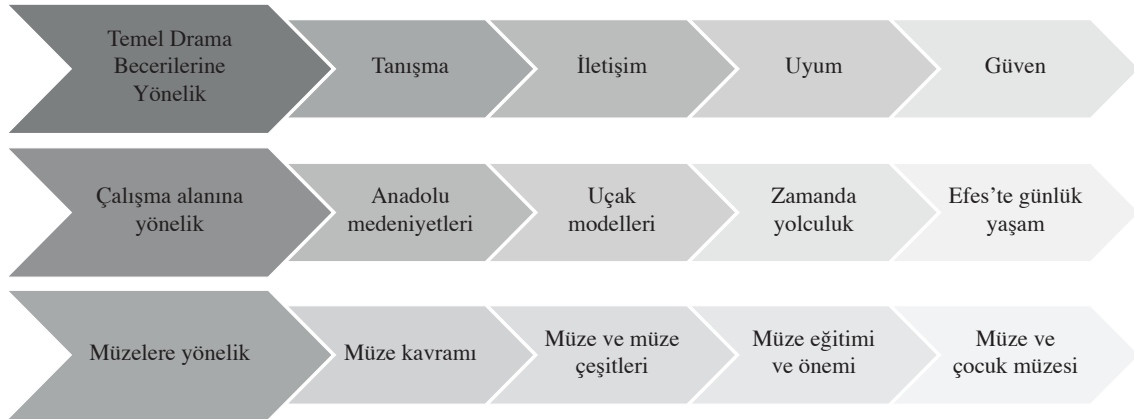
Şekil 3 incelendiğinde, tarihe yönelik çalışma alanlarının (bölgenin tarihi ve kültürel önemi, tarih öğretimi ve arkeoloji eğitimi) drama eğitmenleri tarafından sıklıkla ele alındığı görülmektedir. Nitekim yalnızca tarih öğretimi değil aynı zamanda bölgenin tarihi ve arkeolojiye yönelik çalışmalar da yaratıcı drama yöntem ve teknikleriyle işlenmiş, tarihle ilişki kurularak öğrencilerin etkin bir biçimde söz konusu içerikleri öğrenmeleri amaçlanmıştır. Tarih ve arkeolojinin ardından doğrudan müze koleksiyonlarının öğrenilmesine yönelik müze eğitimi çalışmaları gelmektedir. Son olarak, müze eğitimine yönelik projelerin tümünde (PR2, PR4, PR8, PR11, PR12) koleksiyonlara ilişkin çalışmaların yanı sıra müze bilinci geliştirmenin de hedeflendiği görülmektedir. Projelerden birinde (PR6) ise müze okuryazarlığına yönelik çalışmaların yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu noktada müze bilinci ile müze okuryazarlığı arasındaki farkın belirtilmesi uygun olabilir. Müze bilinci, “müzenin ve müze ile ilgili temel kavramların bilinmesi, müzenin sadece çeşitli nesnelerin sergilendiği kurum

olmadığı, bu sergilenenler yani koleksiyonlarıyla yüzyılların kültürel üretimini barındırdığının, önemli bir öğrenme ortamı olduğunun farkında olunması” (Beştepe, 2017, s. 82) olarak açıklanabilir. Diğer yandan temel düzeydeki müze okuryazarlığının, müze nesnelere okunması yani bir anlamda görsel okuryazarlıkla ilgili (Stapp, 1992) olduğu ifade edilebilir. Projelerde bu konu başlıkları dışında fen eğitimi, geleneksel el sanatları, meslekler ve çevre ile ilişkili çalışmalar yapıldığı da gözlemlenmektedir.

Müzelere yaratıcı drama ile gerçekleştirilen projeler incelendiğinde çalışma alanlarının ve örneklenen müzelerin bir dersin (tarih, hayat bilgisi, arkeoloji vb.) kazanımlarını gerçekleştirmek, müzeleri ya da müzelerdeki eserleri öğretmek, katılımcıların yaşadıkları kente (Efes, Kahire, Trabzon) yönelik farkındalık sağlamak veya müze bilinci kazandırmak gibi amaçlarla belirlendiği söylenebilir. Çalışma alanına yönelik müzenin belirlenmesinde; çalışma grubunun gelişim özellikleri, dersin kazanımları ya da yaşanan çevredeki müzelerin varlığının etkili olduğu ifade edilebilir. Bu noktada, Türkiye’de pek çok kentte bulunan arkeoloji müzeleri belirlenen konu başlıklarının en sık kullanıldığı müze türü olarak göze çarpmaktadır.

Projelerde Belirlenen Atölye Başlıklarına İlişkin Bulgular

Yaratıcı drama projelerinin en önemli aşamalarından biri çalışmanın amacına uygun konu başlıklarının belirlenmesidir. Şekil 4’te drama eğitmenlerinin atölye başlıklarını belirlerken göz önünde bulundurdıkları konu başlıkları sunulmuştur.

Şekil 4. *Yaratıcı drama projelerinde belirlenen atölye başlıkları*

İncelenen projelerde müze öncesinde ele alınan konu başlıklarının sıklıkla tanışma, iletişim, etkileşim, uyum, güven gibi başlıklar olduğu gözlemlenmiştir. Belirtilen başlıklar, drama çalışmalarında grup dinamiğinin oluşması amacıyla kullanılmaktadır. Bu başlıkların yanında,

- Müze kavramına;
- Müzeye ve müzedeki nesnelere;
- Müzenin türüne bağlı olarak müzedeki nesnelere ilişkili kavramlara (balon, rüzgâr gülü, yelpaze; oyun ve oyuncak, yaratıcılık, çocuk ve müze; kültür ve sembol, vd.);
- Konuya (Selçuklu mimari yapılarını keşfetme, çevre kirliliğine duyarlı olma) yönelik etkinliklerin gerçekleştirildiği görülmektedir.

İncelenen çalışmalarda belirlenen konu başlıklarının ve müzede gerçekleştirilen etkinliklerin müzelerin türüne, müze koleksiyonlarına ve eserlere paralel bir şekilde belirlendiği söylenebilir. Ek olarak, bazı çalışmalardaki atölye isimlerinin müze koleksiyonları temel alınarak belirlendiği ifade edilebilir.

Projelerin Süresine İlişkin Bulgular

Üç aşamalı olarak gerçekleştirilen müzelerdeki eğitim çalışmalarının müze öncesi aşamasında, ele alınacak olan konu ve kavramlara giriş yapılması beklenir. Müzede yapılan çalışmalarda ise kavramlar ve konu, müze koleksiyonu ile birlikte derinleştirilir. Katılımcıların, duylara dayalı, otantik ve yaratıcı çalışmalar aracılığıyla ve nesne temelinde gerçekleştirilen çalışmalarla birlikte deneyimlerini, düşünce ve duygu dünyalarını zenginleştirmeleri desteklenir. Dolayısıyla uyaran zenginliği açısından müzelerde değerlendirilen sürenin önemli olduğu söylenebilir. Buradan hareketle projeler için ayrılan toplam süre ile birlikte müze öncesinde ve müzede kullanılan zaman dilimleri karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma bulguları, sonuç, tartışma ve öneriler başlığı altında literatür desteği ile birlikte ele alınmıştır.

Tablo 2. *Proje uygulamalarında müze öncesi, müzede ve müze sonrası aşamaları için ayrılan süreler*

Kod	Toplam	Müze öncesi	Müzede	Müze sonrası
PR1	31	21	10	-
PR2	18	6	12	-
PR3	12	5	5	2
PR4	15	15	-	-
PR5	18	12	6	-
PR6	24	-	24	-
PR7	18	12	6	-
PR8	19	6	10	3
PR9	24	8	14	2
PR10	21	2	16	3
PR11	21	9	9	3
PR12	20	4	16	-
PR13	18	8	10	-
PR14	23	5	14	4
PR15	25	9	16	-
PR16	21	1,5	18	1,5
Toplam	328	122	186	17

Tablo 2 incelendiğinde, projeler için ayrılan sürelerin 12 ilâ 31 saat arasında değişiklik gösterdiği görülmektedir. Tüm projeler için ayrılan sürenin 328 saat olduğu; bu sürenin 186 saatinin müze sırasındaki çalışmalara; 122 saatinin müze öncesindeki çalışmalara; 17 saatinin müze sonrası çalışmalara ayrıldığı görülmektedir.

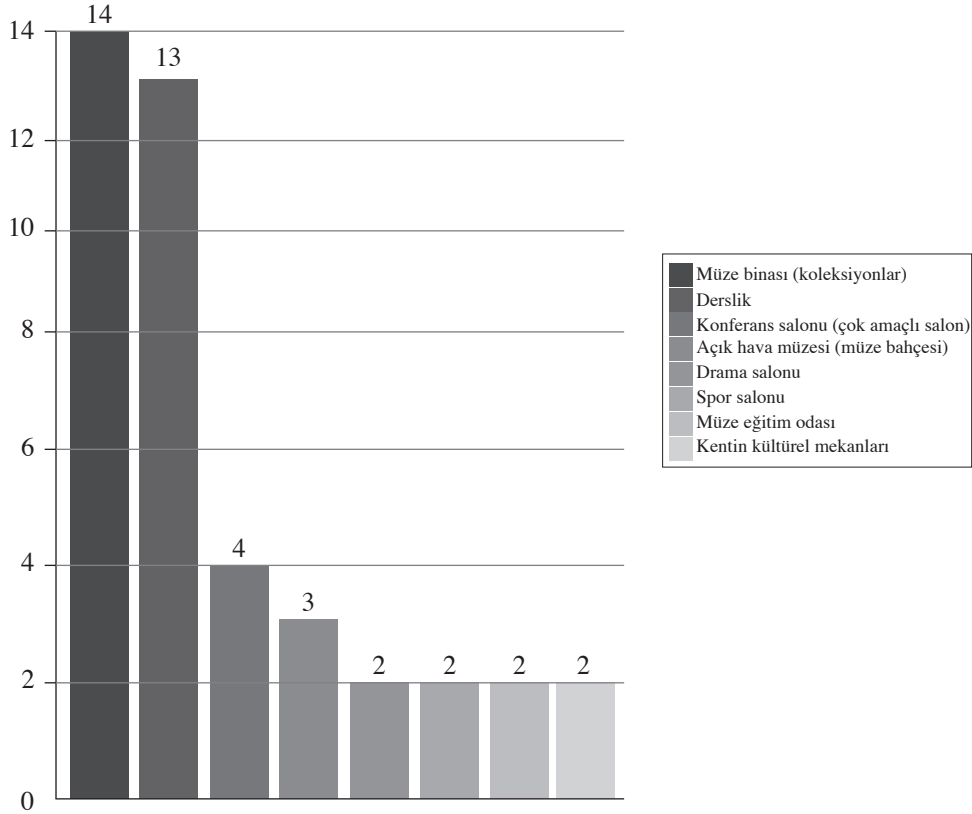
Projelerin 10 tanesinde (PR2, PR6, PR8, PR9, PR10, PR12, PR13, PR14, PR15, PR16), müzede kullanılan sürenin müze öncesindeki süreye göre daha fazla olduğu gözlemlenmektedir.

Belirtilen projeler içinde müze kullanım süresinin en düşük olduğu projede müzeye ayrılan sürenin 10 saat; en yüksek sürenin ise 24 saat olduğu görülmektedir. Ayrıca iki projedeki (PR3, PR11) müze öncesi uygulama ile müzedeki uygulamanın eşit süre dağılımına sahip olduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra, üç projenin (PR1, PR5, PR7) müze öncesi için ayrılan sürenin müze için ayrılan süreye kıyasla daha az olduğu; bir projede (PR4) ise müzenin hiç kullanılmadığı belirlenmiştir. PR4 dışındaki tüm projelerin müze öncesi ve müzedeki sürelerine bakıldığında müzede geçirilen en kısa sürenin beş saat olduğu gözlemlenmektedir (PR3).

Müzede gerçekleştirilen çalışmalar sonrasında yapılan genel değerlendirme (müze sonrası aşaması) süreleri incelendiğinde, projelerin dokuz tanesinde bu aşamaya özel bir zaman diliminin ayrılmadığı gözlemlenmektedir. Geri kalan projelerde ise bu sürelerin 1,5 ilâ 4 saat arasında değişiklik gösterdiği görülmektedir.

Projelerde Kullanılan Mekânlara İlişkin Bulgular

Yaratıcı dramının ve müzelerin en önemli kesişim noktası yaşantıların temel alındığı alanlar olmalıdır. Yaşantılara dayalı bir sanat eğitimi biçimi olan yaratıcı drama çalışmaları müzelerde gerçekleştirildiği süreçlerde dramatik kurgunun oluşturulmasında herhangi bir uyarana gereksinim duymaz. Müzeler sahip oldukları pek çok eserle, tarihçeleriyle ya da medeniyetlere ev sahipliği yapan koleksiyonlarıyla drama katılımcılarına eşsiz malzemeler sunar. Bu açıdan yaratıcı drama çalışmalarının müzelerde gerçekleştirilmesi önem kazanmaktadır. Şekil 5'te proje çalışmalarında kullanılan mekânlar ve mekânların kullanılma sıklığı görülmektedir.

Şekil 5. Müze konusunda gerçekleştirilen yaratıcı drama projelerinde kullanılan mekânlar

Müzeleri konu alan yaratıcı drama çalışmalarının genellikle koleksiyonların bulunduğu müze binasında, okullardaki dersliklerde, konferans salonunda, çok amaçlı salonda, açık hava müzesinde ya da müze bahçesinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Drama eğitmenleri bu mekânlar dışında drama salonu, spor salonu, müze eğitim odası gibi mekânları da kullanmışlardır. Bazı projelerin birden fazla mekânda gerçekleştiği, bazı projelerin ise katılımcıların yaşadıkları kentte (Kahire, Trabzon, Bursa) bulunan çeşitli müzeleri, tarihî ve turistik mekânları tanımaları yönünde tasarlandığı görülmüştür.

Yaratıcı drama ile tasarlanan müze uygulamalarında asıl amaç katılımcıların müzeler ve müzelerdeki eserlere temas ederek yaşantıya dayalı bir öğrenme gerçekleştirmeleridir. Proje çalışmalarındaki etkinlikler genellikle müze eğitiminin aşamaları olarak nitelenebilecek müze öncesinde, müzede ve müze sonrasında olarak üç aşamada yapılandırılmış, müze öncesinde katılımcılarla belirlenen konu başlığına ve projenin uygulanacağı müzeye yönelik etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Söz konusu etkinliklerin genellikle okullarda bulunan dersliklerde gerçekleştirildiği, farklı olanaklara sahip olan okullarda bu atölyelerin konferans salonu, çok amaçlı salon ya da spor salonu gibi daha geniş, konforlu ve drama etkinlikleri için daha uygun mekânlarda gerçekleştirildiği görülmüştür. Müze öncesinde gerçekleştirilen drama atölyelerinde tanıma-tanışma, iletişim, uyum, güven gibi temel drama becerilerine yönelik başlıklar belirlenmiş ve öğrencilerin öncelikle dramaya ve aynı zamanda ele alınacak konuya ısınmaları, hazırlık yapmaları sağlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında okuldaki mekânların daha çok müze öncesinde kullanıldığı ya da müzede çalışma gerçekleştirilemeyen durumlarda kullanıldığı söylenebilir. Söz gelimi 19 saat süren ve 5. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilen PR8 isimli proje süresince, müze öncesinde altı saatlik bir çalışma okulun spor salonunda uygulanmış, ardından 10 saat boyunca müzede çalışmalar yapılmış ve 2 saatlik bir çalışmayla okul spor salonunda müze sonrası çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Söz konusu etkinliklerin gerçekleştirildiği mekânların yaş grubuna, ziyaret edilen müzeye ve ele alınan konuya göre değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Söz gelimi katılımcıların bir kurumda öğrenci oldukları projelerde, müze öncesi etkinlikler daha çok derslik, spor salonu, toplantı salonu, konferans salonu gibi mekânlarda gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yetişkin olduğu ya da örgün eğitim dışında bir araya getirildiği gruplarla yapılan çalışmalarda ise belediyelerin veya derneklerin mekân olanaklarının kullanıldığı gözlemlenmiştir. Projelerden birinde okuldaki drama salonunun kullanıldığı, bazı projelerde ise müzenin uygun olmadığı, tadilatta olduğu ya da izin alınmadığı durumlarda ise müzede yapılacak derslerin sınıf ortamında yapıldığı görülmüştür.

Müze öncesinde yapılan çalışmaların ardından projelerin büyük bir kısmında müzede drama etkinliklerinin gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu süreçte farklı türdeki müzeler, müzelerdeki koleksiyonlar, açık hava müzeleri, müze bahçeleri ya da müze eğitim odası kullanılmıştır. Bazı projelerin drama çalışmaları tek bir müzede gerçekleştirilmiş (PR1, PR2, PR3, PR5, PR6, PR8, PR11, PR12, PR14), bazı çalışmalar birden fazla müzede gerçekleştirilmiş (PR7, PR9, PR10, PR13, PR15, PR16), bazı çalışmalarda ise (PR4) fiziksel olarak bir müze mekânı kullanılmamış, drama çalışmaları bir kulübün toplantı merkezinde gerçekleştirilmiş ve çocuk müzeleri için gönüllü yetiştirmek amacıyla çocuk müzelerine yönelik drama çalışmaları yapılmıştır.

Müze sonrası çalışmalar genellikle müze öncesinde kullanılan derslik, konferans salonu gibi mekânlarda gerçekleştirilmiş ve proje çalışmasının genel değerlendirilmesi yapılmıştır. Tablo 2 gözden geçirildiğinde, müze sonrası değerlendirme oturumlarının proje süresinin küçük bir bölümünü kapladığı, drama eğitmenlerinin çalışmalarını genellikle müzelerde tamamladıkları görülmektedir.

Müze mekânları dışında gerçekleştirilen müze sonrası çalışmalarında *Değerlendirme, Proje sürecinin değerlendirilmesi, Genel değerlendirme, Mektup okuma* gibi başlıkların kullanıldığı, müzelerde tamamlanan çalışmaların genellikle ayrı bir değerlendirme oturumunun bulunmadığı görülmüştür.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Projelerdeki grupların çoğunlukla katılımcıların kaçınıcı sınıfa gittiği veya hangi meslek alanından (mimarlık öğrencisi, arkeoloji öğrencisi, öğretmen veya öğretmen adayı) olduğuna göre tanımlandığı gözlenmektedir. Bu durum, yaratıcı drama eğitmen adaylarının düzenli olarak çalışma yapabilecekleri grup bulmakta yaşadığı zorlukla ilgili olabilir. Bu noktada, Saraç'ın (2017) okul dışı öğrenme ortamlarında yapılan eğitim araştırmalarına yönelik çalışmasındaki bulgulardan birinin, velilerle yürütülen çalışmaların varlığına ilişkin olduğu eklenmelidir. Buradan hareketle, grup bulmanın kolay olmadığı ve farklı meslek ve yaş grubundan kişilere ulaşmayı mümkün kılan bir grup olarak velilerle müze odağında yaratıcı drama çalışmalarının yapılabileceği söylenebilir. Eğitim durumundan farklı olarak projelerin birinde, katılımcı grubun “yurtdışında yaşayan Türkler” olarak milliyetleriyle, tanımlandığı görülmektedir. Diğer yandan, farklı kuruluşlarla yapılabilecek iş birlikleri sayesinde engelliler, göçmenler, ev-okulu grupları vd. gibi çeşitli gruplara da erişim sağlanabilir. Böylece müzelerin toplumun farklı kesimlerine ulaşmaya dair hedeflerine (Onur, 2012; Karadeniz, 2017) de hizmet edilebilir. Bu noktada, kurulan iş birliğindeki paydaşlardan birinin de müze olacağı söylenebilir.

İncelenen çalışmalarda çoğunlukla tarihle ilişkili müzelerin veya ortamların kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, örneklenen diğer müze türlerinin sanayi ve teknoloji müzeleri ile çocuk müzeleri olduğu görülmektedir. Proje çalışmalarında bilim müzelerinin, doğa tarihi müzelerinin, farklı uzmanlık alanlarına yönelik müzelerin, modern veya postmodern dönem sanat müze ve galerilerin kullanılmadığı görülmektedir. Projelerdeki çalışma alanlarına bakıldığında çalışmaların tarih, müze eğitimi, müze bilinci, fen eğitimi, geleneksel el sanatları, çevre ve meslekler üzerine olduğu görülmektedir. Bu noktada, kullanılan müze türleri ile çalışma alanlarına ilişkin bulgular birlikte değerlendirildiğinde, öncelikli olarak gelecekteki projelerin hem müze türleri hem de çalışma alanları ile çeşitlendirilmesi önerilebilir. Projelerde kullanılmamış olan diğer türlerdeki müzelerin eğitim sürecine katkısı (Bozdoğan, 2007; Dilli, 2014; Beştepe, 2017) düşünüldüğünde, bu durumun kaynakların -çeşitli müzelerin- etkili bir şekilde kullanımı ile ilgili bir konu olarak göz önünde bulundurulmasının anlamlı olacağı söylenebilir. Ayrıca tarih dersinin işlenebileceği alanlar olarak akla ilk gelen yerler arkeoloji, etnografya veya yakın tarihle ilgili müzeler olabilirken tarihle ilişkili uygulamaları sanat, teknoloji veya uzmanlık alan müzelerinde gerçekleştirimin de mümkün olduğu -bir diğer deyişle çalışma alanı ile müze türlerinin çaprazlanmasıyla hibrit çalışmaların yapılabileceği- eğitmen adaylarına hatırlatılabilir.

Bunların yanı sıra, çalışma alanları ve katılımcılar birlikte ele alındığında, katılımcı grupların genel olarak eğitim düzeyi ile anıldığı görülmektedir. Eğitim programından hareketle uygulanan projeler olmakla birlikte, hedef ve kazanımların belirlenmesinde çoğunlukla eğitim programından bağımsız çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla örgün eğitim kapsamındaki kişilere ulaşmanın sebebinin eğitim programını destekleyen içerikler geliştirmekten ziyade çoğunlukla yaratıcı drama oturumlarına düzenli katılım sağlayacak olan grup bulma sorunu ile ilgili olduğu çıkarımı güçlenmektedir. Bu noktada, müze odağında yapılan yaratıcı drama çalışmalarının sosyal adalet (Metinnam ve Adıgüzel, 2019), göç (Adıgüzel, 2021), toplumsal cinsiyet (Altnova ve

Adıgüzel, 2013) gibi günümüz sorunlarını ele alan bağlamlarda da gerçekleştirilebileceği; belirtilen çalışma alanlarının müzelerin dönüştürücü hedefiyle de ilişkili olduğu söylenebilir.

Projelerde ele alınan atölye başlıkları incelendiğinde, drama eğitmenlerinin yaptığı çalışmalar ikiye ayrılabilir: Temel drama çalışmaları, projenin hedefi ile doğrudan ilişkili çalışmalar (müze kavramı, müze nesne ve koleksiyonları, müzede nesnelere yönelik kavramlar ve konular). Yani eğitmenlerin yalnızca projenin amacına yönelik değil; aynı zamanda dramanın amaçlarına uygun başlıklar belirledikleri, katılımcıların projede ele alınan konuya ısınmaları kadar drama ile tanışmalarını, oyun oynamalarını, iletişim kurmalarını, uyum içinde çalışmalarını ve birbirlerine güven duymalarını da amaçladıkları görülmektedir. Diğer yandan temel drama çalışmalarının sıklıkla kullanıldığı düşünüldüğünde, projelerde belirlenen amacın dışında grup dinamiğini oluşturma, uyumlu hareket etme, etkili iletişim kurma vb. amaçlara yönelik çalışmalar yapıldığı da söylenebilir.

Müze öncesinde ve müzede gerçekleştirilen çalışmalar için ayrılan sürelerle ilişkin bulgular değerlendirildiğinde, projelerin çoğu için müzelere ayrılan sürelerin müze öncesine ayrılan süreye kıyasla daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Belirtilen bulgu Dilli (2017) ile Tatar ve Bağrıyanık'ın (2012) öğretmen ve öğretmen adaylarıyla yaptıkları araştırma sonuçları ile kıyaslandığında umut verici olarak yorumlanabilir. Çünkü araştırmacıların çalışma sonuçlarına göre, öğrencilerle okul dışı ortamlara ziyaret düzenlenmemesine ilişkin gerekçelerden ikisinin müzede disiplin sağlama ve güvenlik sorunları olduğu belirtilmiştir. Yaratıcı drama eğitmen adaylarının, belirtilen sorunlara karşılık müzede 5 ilâ 24 saat arasında değişen sürelerde uygulamalar yapmış olması, belirtilen sorunların aşılabildiğine yönelik olumlu örnekler olarak değerlendirilebilir. Yine de değerlendirmenin, bu hali ile aceleci bir yorum olabileceği söylenebilir. Çünkü bu konunun, müze çalışmalarının yapılmamasına ilişkin diğer değişkenlerle -katılımcı sayısı, uygulamanın eğitim programı ile ilişkisi, öğretmenin deneyimi (Cooper ve Latham, 1988; Dilli, 2017) gibi- birlikte burada ifade edilenden daha karmaşık bir başlık olduğu eklenmelidir. Müze sonrası aşamasına özel bir zaman ayrılmaması, her bir atölye sonunda değerlendirme çalışmalarının kısa sürelerle halihazırda yapılmış olmasıyla açıklanabilir. Diğer yandan, projelerin değerlendirme süreçlerinin kapsamlı başka bir araştırma ile ele alınması önerilebilir.

Atölyeler sırasında kullanılan mekânların çeşitlilik gösterdiği gözlemlenmektedir. Eğitmenlerin müze eğitimi öncesinde daha çok okulların derslik, konferans salonu, spor salonu veya drama salonu gibi alanlarını kullandığı görülmektedir. Belirtilen alanların, örgün eğitimle ilişkili mekânlar olmakla birlikte bazı projelerde belediye veya derneklerle iş birliği ile ulaşılan mekânlar olduğu görülmüştür. Müze ziyaretlerinde koleksiyonların bulunduğu alanlar, müzenin bahçesi veya eğitim atölyesi gibi çeşitli alanların kullanıldığı gözlemlenmektedir. Müze ziyareti sırasında müzelerin koleksiyon içeren alanlarının yanı sıra diğer alanlarının da kullanılması müze okuryazarlığının bir parçası olarak ifade edilmektedir (Stapp, 1992). Belirtilen bulgu ile birlikte, ilgili projeleri yürüten eğitmenlerin hem müzelerin olanaklarına dair farkındalığa hem de bu olanakları kullanmaya dair kültürel ve psikolojik esnekliğe sahip olduğu ifade edilebilir. İfade edilen esnekliğin yaygınlaşması ve zenginleşmesi amacına yönelik olarak, gerçekleştirilecek projelerde müzelerin sergi alanlarının yanı sıra diğer alan ve olanaklarının da değerlendirilmesi teşvik edilebilir.

Toparlamak gerekirse, araştırmanın bulgu ve değerlendirmelerden yola çıkarak ileride müze odağında yapılacak olan yaratıcı drama projeleri için şunlar önerilebilir:

- Çalışma grubuna örgün eğitim ağı ile ulaşılabildiği durumlarda, farklı eğitim geçmişi veya uzmanlık alanı olan kişilerin bir araya gelmesini sağlamanın bir yolu, velilerin katılımcı olduğu projeler yapmak olabilir.
- Projeler yalnızca örgün eğitim ile bağlantılı olarak değil, aynı zamanda toplumun farklı kesimlerine yönelik olarak da gerçekleştirilebilir. Farklı katılımcı gruplarına ulaşabilmek için ortak amaçlarda buluşulabilecek olan çeşitli sivil toplum örgütleriyle iş birliği yapılabilir. Bu, aynı zamanda çağdaş müzelerin toplumun farklı kesimlerine ulaşma hedefiyle de örtüşür.
- Yaratıcı drama öğretmenleri, projelerinde farklı müze türlerinde çalışmalarını konusunda özendirilebilir. Özellikle yaratıcı dramanın bir sanat eğitim alanı olması sebebiyle çağdaş sanat müzelerinin kullanılması konusunda cesaretlendirilebilirler.
- Projeler hem dramanın bir disiplin olarak amaçlarını yerine getirmesi hem de müzelerin toplumsal misyonunu gerçekleştirebilmesi amacıyla sosyal adalet, göç ve toplumsal cinsiyet gibi konular hakkında gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

- Adıgüzel, Ö. (2014). Bir ders ve yöntem olarak yaratıcı drama alanında yapılan çalışma ve gelişmeler. N. Aykaç (Yay. Haz.), *Ders drama yöntem drama* içinde (s. 9-13). Ankara: Pegem.
- Adıgüzel, Ö. (2019a). *Eğitimde yaratıcı drama*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Adıgüzel, Ö. (2019b). Müze eğitimi ve yaratıcı drama. *Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 1(1), 23-43.
- Adıgüzel, Ö., Beştepe, N. E., Metinnam, İ., Doğan, S., Başbuğ, S. ve Çetinkaya, Ö. (2019). *Eğitimde drama*. S. Akbıyık (Ed.). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü.
- Akar-Vural, R. ve Somers, J. (2016). *Hümanist ilköğretim programları için ilköğretimde drama: Kuram ve uygulama* (3. Baskı). Ankara: Pegem
- Akdemir, H. ve Karakuş, M. (2016). Yaratıcı drama yönteminin akademik başarı üzerine etkisi: Bir meta-analiz çalışması. *International Journal of Active Learning*, 1(2), 55-67.
- Akyol, A. A. ve Köksal Akyol, A. (2017). Müzelerde ve arkeolojik alanlarda drama uygulamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 105-126.
- Altınova, H. ve Adıgüzel, Ö. (2013). Yaratıcı drama yöntemiyle verilen toplumsal cinsiyet eğitimi Programının Değerlendirilmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 8(16), 15-32.
- Beştepe, N. E. (2017). Resim iş öğretmenliği programında müze eğitimi ve uygulamaları dersinin işlevi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 77-86. doi:10.21612/yader.2017.014
- Bozdoğan, A. E. (2007). *Bilim ve teknoloji müzelerinin fen öğretimindeki yeri ve önemi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cai, Y. (2020). What is in a museum definition? Reflections on ICOM's new museum definition. *Museological Review*, 24, 7.
- Calp, Ş. ve Seçgin, M. G. (2019). Türkiye'de yaratıcı drama alanında yapılmış tezlere yönelik betimsel bir analiz. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(2), 365-388.
- Cooper, C.P. ve Latham, J. (1988). The pattern of educational visits in England. *Leisure Studies*, Volume 7, s.255-266.
- Dilli, R. (2014). Doğa tarihi müzelerinin eğitimdeki rolü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 40, s.81-96.
- Dilli, R. (2017). Öğretmenlerin müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanımına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, Bahar 214, s.303-316.

- Hatton, A. (2012). The conceptual roots of modern museum management dilemmas. *Museum Management and Curatorship*, 27(2), 129-147. doi:10.1080/09647775.2012.674319
- Hooper-Greenhill, E. (1999). *Müze ve galeri eğitimi*. (M. Öрге Evren, E. G. Kapçı, Çev.) B. Onur (Yay. Haz.). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- International Council of Museums (2019). *ICOM announces the alternative museum definition that will be subject to a vote*. Erişim adresi: <https://icom.museum/en/news/icom-announces-the-alternative-museum-definition-that-will-be-subject-to-a-vote/>
- İlhan, A. Ç. (2017). Müze eğitimi alanında yapılmış tezler. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 93-104. doi:10.21612/yader.2017.016
- Karadeniz, C. (2017). Müze ve toplum: Müzeyle topluma ulaşmak. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(8), 19-37.
- Karadeniz, C. ve Sivrikaya, G. (2020). Müzeler. C. Laçın Şimşek (Ed.), *Fen öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları* içinde (2. Baskı, s. 19-56). Ankara: Pegem.
- Karaosmanoğlu, G. (2017). Yaratıcı drama ile müzede öğrenme deneyimi: İstanbul arkeoloji müzeleri örneği. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 43-61.
- Keleşoğlu, S. ve Metinnam, İ. (2018). Yaratıcı drama öğretmenlerinin sosyal adalet tutumlarının incelenmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 13(2), 189-198. doi: 10.21612/yader.2018.014
- Kızılkaya, M. Ö. (2020). Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan ile müze eğitimi üzerine söyleşi. *Journal of International Museum Education* 2(1), 1-14.
- Leinhardt, G., Crowley, K. ve Knutson, K. (2002). Preface. *Learning conversations in museums* içinde (s. ix-xiii). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Metinnam, İ. ve Adıgüzel, Ö. (2019). Establishing cultural contact zones through creative drama. Betty Gianouli, Marios Koukounaras-Liagkis (Eds.), *Theatre/Drama and Performing Arts in Education: 304 Utopia or Necessity?* içinde (s. 303-314). Atina.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2019a, Mayıs 28). *Müzedede eğitim başlıyor*. Erişim adresi: <https://www.meb.gov.tr/muzede-egitim-basliyor/haber/18739/tr>
- Milli Eğitim Bakanlığı (2019b, Eylül 23). *Kültür ve Turizm Bakanlığı ile kapsamlı iş birliği*. Erişim adresi: <https://oygm.meb.gov.tr/www/kultur-ve-turizm-bakanligi-ile-kapsamli-is-birligi/icerik/756>
- Okvuran, A. (2012). Müzede dramanın bir öğretim yöntemi olarak Türkiye’de gelişimi. *Eğitim ve Bilim*, 37(166), 170-180.
- Okvuran, A. ve Karadeniz, C. (2021). Teacher’s impact on museum education and design of new generation school and museum collaboration in Turkey. *Museum Management and Curatorship*, DOI: 10.1080/09647775.2021.1914138
- Onur, B. (2012). *Çağdaş müze, eğitim ve gelişim: Müze psikolojisine giriş*. Ankara: İmge Kitabevi
- Saraç, H. (2017). Türkiye’de okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin yapılan araştırmalar: İçerik analizi çalışması. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 60-81.
- Shulman, R. (2014, 17 Kasım). Schools and museums: Interview with Daniel Willingham. *Museum Questions*. Erişim adresi: <https://museumquestions.com/2014/11/17/schools-and-museums-interview-with-daniel-willingham/>
- Stapp, C. B. (1992). Defining museum literacy. S. K. Nichols (Ed.), *Patterns in practice selections from the Journal of Museum Education* içinde (s. 112-117). ABD: Routledge
- Tatar, N. ve Bağrıyanık, K. E. (2012). Fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitime yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 11 (4), s.883-896.
- Ulubey, Ö. ve Toraman, Ç. (2015). Yaratıcı drama yönteminin akademik başarıya etkisi: Bir meta-analiz çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(32). 195-220.
- Winston, J. ve Miles, T. (2019). *Dramaya başlamak 4-11*. (P. Korkut, Çev.) Ö. Adıgüzel (Yay. Haz.). Ankara: Pegem.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yükseköğretim Kurulu. (2018). *YÖK Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari>

Extended Abstract

Examining Creative Drama Projects Developed for Museums

Gizem Sivrikaya³

Gökhan Karaosmanoğlu⁴

Introduction

Although it is possible to discuss it in different subjects, it can be said that contemporary museology and creative drama are common under three topics: *communication*, *mission* and *relationship with the educational system*. Firstly, it can be said that today's museums try to think of ways to communicate with the audience through their exhibitions and various activities (Leinhardt, Crowley & Knutson, 2002; Hatton, 2012) Also, communication is both a way to make creative drama happen and one of the skills aimed to be improved (Adıgüzel 2019a). In the second place, both contemporary museums and creative drama organizations care about social issues and aim to have an impact on today's problems such as social justice, migration, gender issues etc. (ICOM, 2019; Karadeniz & Sivrikaya, 2020, pp. 20-21; Adıgüzel, 2019a; Keleşoğlu & Metinnam, 2018; Metinnam & Adıgüzel, 2019). Thirdly, museums are mediums to support curriculum and creative drama is one of the interactive methods in today's educational system (Hooper-Greenhill, 1999, p. 127; Akar-Vural & Somers, 2016, p.3; Adıgüzel, 2014, pp. 9-13; Okvuran & Karadeniz, 2021, p. 1). Additionally, museums can be places for independent creative drama sessions. In these sessions, creative drama is not only a method, which has its own techniques, to use, but also a discipline having its own goals differently from the curriculum.

From the point of view meeting museology and creative drama mentioned above, the studies evaluating the works or studies in museums and/or in the field of creative drama were examined. When the literature is reviewed, it is seen that there are two studies in which evaluations were made on the studies conducted in museums or out-of-school settings (İlhan, 2017; Saraç, 2017). It is also seen that there are three studies (Ulubey & Toraman, 2015; Akdemir & Karakuş, 2016; Calp & Seçgin, 2019) presenting the evaluation of the general view of studies on creative drama. On the other hand, it was determined that there was no study regarding the general view of the practices where museum and creative drama brought together, which is the research problem of this study. In this study, based on the specified research problem, it is aimed to study the practice-based creative drama projects whose scope is museums. For this purpose, the projects completed within Doğaç Creative Drama Leadership programme, which is a private educational programme certificated by the Ministry of National Education and. The research questions are as follows:

3 MA., Ankara University, Art Faculty, Ankara, Turkey, e-posta: gsivrikaya@gmail.com. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5923-785X>

4 Ph.D., Ankara University, Art Faculty, Ankara, Turkey, e-posta: gkaraosmanoglu@gmail.com. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6612-4669>

- Who are the groups that participated in projects?
- What are the museums preferred in the projects?
- What are the study areas of the projects?
- What are the workshop titles determined in the projects?
- How long does it take for each project? What is the timeline of each project before, during and after museum stages?
- Which places were used during the projects?

By the examination of the projects based on the research questions, a general picture of creative drama practices that focus on museums will be revealed. Thus, it is thought that determining the circumstances, gaps and needs in projects may provide a resource for shaping future thoughts and practices meeting contemporary museology and creative drama.

Methodology

In this study, the projects carried out in the field of creative drama focusing on museums were aimed to analyze. The process of this study for this purpose was progressed as follows:

- Literature review
- Development of the Evaluation Form for Museum Practices Designed Through Creative Drama
- Receiving expert opinions
- Reorganizing the form according to expert opinions
- Sampling
- Obtaining archive access permission from the Doğaç Drama Leadership Institution.
- Determining the projects focusing on museums among all the projects
- Data analysis
- Reporting

In order to gain knowledge in depth about the creative drama projects focusing on museums, the purposive sampling method was used because Doğaç Drama Leadership Institution is a unique creative drama institution in Turkey contributing to museum studies with its museum unit and congresses held every year. In fact, one of the headings of the congresses was Living Museum and it was published as a book with the same themes. Thus, Doğaç Drama Leadership Institution projects focusing on museums are a sample group of this study. After defining the sample, necessary permission was obtained from the institution to have access to the archive. There are 681 projects and it is defined by the researchers that 16 of them are focused on museums.

In this study, the document analysis method was used. Şimşek and Yıldırım (2016, p. 198) states that in studies in which documents are used as the only data source, researchers should first start by making use of the literature or with the categories they have determined. At this point, it is important to organize the categories according to the purpose of the research and the research questions. Researchers of the study, who are both experienced in creative drama and museum

education, developed a form to analyze the projects. The form was sent to two scholars to have an expert opinion. Then, the form was reorganized according to expert opinions. The projects were analyzed by using the form and evidence was reported in a table that shows the big picture of the projects. Lastly, the results were clustered under categories parallel with research questions.

Conclusion and Discussion

For the first research question of the study, it is observed that participant groups of the projects were mostly defined based on their relationship with the formal education system or their future profession (for university students). This result is parallel with the findings of Saraç's (2017) study. Although groups were defined by what grade they are in, the goals and objectives of the study mostly were not related to the curriculum. The reason for this result can be about the difficulty to create a group who joins the sessions regularly.

For the second research question of the study, it is seen that leaders mostly preferred to utilize museums that are related to history including archeology, ethnography and city museums. Besides these, industry and technology museums and children's museums were also utilized. It can also be said that no modern or postmodern era art museums or galleries, science or natural history museums are included in the project processes although their contribution has a place in literature (Bozdoğan, 2007; Dilli, 2014; Beştepe, 2017). Especially, when it is stated that drama is an arts education area, it is striking that no contemporary art museums or galleries were utilized in any projects.

Also, the study areas of the projects, which is the third research question of the study, are history, museum education, museum awareness, science education, traditional handicrafts, environment and professions. These show the circumstances of the study areas of projects. However, it is remarkable that social issues that are cared by both museums and creative drama discipline (Onur, 2012; Karadeniz, 2017; Keleşoğlu & Metinnam, 2018; Metinnam & Adıgüzel, 2019) were not put under the scope by the leaders.

When the workshop titles of the projects, which is the fifth research question of the study, are examined, the workshops activities can be divided into two categories: Basic drama activities (ice-breakers, activities related to trust, collaboration and harmony) and activities directly related to the main goal of the project (museum concept, museum artifacts and collections, concepts and topics about museum artifacts). At this point, it can be concluded that projects could wander from the main objectives by not utilizing them before the museum stage appropriately.

For the sixth research question of the study, it is observed for most projects that the time allocated for museum stages were longer than the time allocated for before museum stages. This result can be implemented as promising because some studies (Dilli, 2007; Tatar & Bağrıyanık, 2012) indicate that teachers or candidates do not prefer spending a lot of time in museums due to the difficulty of classroom management and safety issues. The time allocated for museum stages ranges from 5 to 24 hours, which may show that the problems stated by teachers can be overcome. Still, not visiting museums with school groups is a complex topic including some other factors, so the inference stated here should be understood discreetly. Also, the time allocated for after museum stages, which are basically evaluation stages, is short, which can be another research topic.

The last research question is about the places used during projects. The findings show that leaders mostly used different school areas before the museum stages. For the museum stages, it is seen that some leaders used not only the places where collections are exhibited, but also museum gardens or museum education studios. In literature, using different areas of museums is one of the indicators of museum literacy (Strapp, 1992). Thus, it can be said some leaders have awareness about the facilities of museums and cultural and psychological flexibility to use those facilities.

In this study, the circumstances, gaps and needs in creative drama projects focusing on museums were aimed to reveal. Based on the evidences and conclusions mentioned above, these can be suggested for future drama projects focusing on museums:

- In order to create groups including different educational backgrounds or professional experiences, parents can be participants of the projects if it is more appropriate to evaluate school networks for creative drama leaders.
- In order to reach various participant groups, different nongovernmental organizations can be collaborated to achieve common goals. In this way, the goals of contemporary museology which is about serving and reaching out to every group in society can be met.
- The leaders can be encouraged to utilize different kinds of museums, especially contemporary art museums or galleries as drama is an arts education area.
- It can be suggested that the study areas of the future projects implemented in museums may include social issues such as social justice, migration, gender issues etc.